

**Goede
Doelen
Neder-
land**

SAMEN VOOR EEN
STERKE SECTOR

Goede Doelen Lezing 2022

Arnon Grunberg

Voorwoord

De tweede Goede Doelen Lezing is op 15 maart 2022 gehouden door Arnon Grunberg, winnaar van de P.C. Hooft-prijs 2022. De jury van deze prijs roemt niet alleen zijn literaire oeuvre, maar ook zijn maatschappelijke betrokkenheid. In deze lezing komen beide aspecten samen.

De Goede Doelen Lezing is een initiatief van Goede Doelen Nederland. Een jaarlijks terugkerende lezing die een visie geeft op de rol van 'goeddoen' in onze samenleving, nu en in de toekomst. De lezing heeft tot doel prikkelend, visionair en inspirerend te zijn en bij te dragen aan het debat over de maatschappelijke waarde van goede doelen.

Grunberg heeft voor de Goede Doelen Lezing een eigen vorm gekozen. In een kort verhaal stipt hij dilemma's aan die goede doelen in hun werk kunnen tegenkomen. Morele dilemma's waar het gesprek over moet worden gevoerd, binnen organisaties en in de maatschappij. Dit sluit goed aan bij de aandacht die daar binnen de sector al voor bestaat.

Wij hopen dat Grunberg met zijn lezing een ieder inspireert om zorg te dragen voor een werkomgeving waarbinnen dilemma's met elkaar besproken kunnen worden.

Maart 2022

Margreet Plug
Directeur Goede Doelen Nederland

The Waste Land

De portier wil haar helpen met de kinderwagen, maar aan alles is te merken dat hij geen ervaring heeft met kinderwagens. Eerst probeert hij de kinderwagen door de draaideur het hotel binnen te rijden, vervolgens doet hij een poging hem op te vouwen en pas dan komt hij op het idee de deur naast de draaideur te openen.

Ze ziet het met verbazing en een milde vorm van meewarigheid aan.

Zijn pet zit scheef op zijn hoofd en op zijn uniform zitten vlekken, hij is jong, achttien hooguit, pas als ze achter hem aan loopt in de richting van de receptie, met het kind in haar armen, valt haar op dat zijn broek veel te wijd is, de portier trekt hem om de paar seconden met zijn linkerhand haastig omhoog.

Voor de receptie staat een rij. Twee piloten en drie mannen in identieke kaki broeken en bijna identieke blauwe overhemden. Ze is de enige vrouw hier. Kinderen zijn hier ook niet te bekennen. In haar handtas zoekt ze naar kleingeld, ze vindt onderin twee biljetten van één dollar en geeft die beschaamd aan de portier. Beschaamd omdat ze niet heeft kunnen wennen aan het geven van fooien, ze kwam nooit in dergelijke hotels, ze was geen reiziger. Beschaamd ook omdat ze het weinig vindt voor zo'n jongen met een afzakkende broek en een uniform vol vlekken. Ze had een huisje in Frankrijk, daar ging ze vroeger heen. Meer reizen deed ze niet, meer was niet nodig, heel af en toe iets voor werk, maar dat probeerde ze te vermijden. Gereis voor niets vond ze het. Noodgedwongen is ze een reiziger geworden, uit vrije wil en toch noodgedwongen.

Het kind blijft stil. Onder in de kinderwagen zit een tas met benodigdheden, wat speeltjes, twee blikken poedermelk, flesjes, luiers, een speen. Ze moet, hebben ze haar gezegd, om warm water vragen, beter nog gekookt water, dat ze kan laten afkoelen tot een graad of veertig. In de blikken zit een schepje. Ze hebben het haar voorgedaan, ze heeft geoefend, ze weet hoe het moet, ze is niet gek, en toch voelt ze zich in deze rij een clown. Oudere vrouwen lopen het risico clowns te worden om wie niemand lacht. Dat besef heeft zich al langere tijd meester van haar gemaakt; ze is niet oud genoeg om zielig en eerbiedwaardig gevonden te worden (het zielige en het eerbiedwaardige gaan tegenwoordig vaak samen), maar te oud voor begeerlijke blikken, quasi-charmante lachjes, uitnodigingen voor feesten en etentjes, ze is het soort vrouw dat door vrijwel iedereen wordt veracht. Door jonge vrouwen omdat ze in haar de toekomst zien waaraan ze zelf hopen te ontkomen, door jonge mannen, die het haar kwalijk nemen dat ze niet onzichtbaar genoeg is, door oudere mannen, die het haar niet hebben kunnen vergeven dat ook zij ouder is geworden, dat de eeuwige jeugd toch niet op haar schouder is neergestreken. Men vindt dat ze te lang praat, dat komt omdat ze vroeger veel heeft gezwegen; als ze nu eindelijk het woord krijgt, is ze niet bereid het een twee drie weer terug te geven.

De piloten lijken ruzie te maken met de receptionist, een zwetende, halfkale man, ze spreken Russisch of Pools of Bulgaars, ze weet het niet zeker. Ze wil niet goed luisteren,

ze wil zich op het kind concentreren dat zo stil is dat ze soms vreest dat het in haar armen dood is gegaan.

Dat ze zelf kinderloos is gebleven noemt ze achteraf een bewuste keus. En dat was het ook wel, ze was niet de juiste tegengekomen om een kind mee te maken. De juiste om mee naar de opera te gaan, om zomers in Frankrijk mee door te brengen, ze probeert zich te herinneren hoe die zomers in Frankrijk roken maar het lukt haar niet, om een leven mee te leiden, dat soort mannen was ze tegengekomen en uiteindelijk was ze zich vroeg of laat altijd gaan vervelen, maar om een kind mee te maken, nee. En toen ze iemand ontmoette met wie ze het wel wilde, wilde hij niet. Ze had er drie nachten om gehuild, daarna vond ze het genoeg. Haar broer had vier kinderen, een van die kinderen, het oudste meisje, leek op haar, daar zou ze het mee doen. Uiteindelijk was ze tot de conclusie gekomen dat de man haar verveelde, de man als menstype, de man als minnaar, de man als al te levend en zwetend wezen. Ze had een vrouw geprobeerd, maar met haar verveelde ze zich ook. Als het erop aankwam leken vrouwen eigenlijk erg op mannen. Uiteindelijk had ze besloten dat de liefde, de romantische liefde, an sich haar verveelde.

Ze had het geschopt tot topambtenaar, omdat ze lang genoeg had gezwegen en tijdig genoeg haar mond had opengetrokken. Topambtenaar, het woord ontlokt haar nog altijd een glimlach. Onderwijs was haar vakgebied, maar ze zou niet durven zeggen dat ze had bijgedragen aan de verbetering van het onderwijs, hooguit had ze bepaalde rampen weten te voorkomen, helpen te voorkomen. Zeiden de grootste schoften overigens niet ook dat ze dat hadden gedaan, rampen voorkomen?

Ergens rond haar 53ste, zonder dat daar werkelijk een aanleiding voor was, was het werk haar gaan tegenstaan, het plezier dat ze lang had gehad was verdwenen. Anderhalf jaar had ze zonder vreugde doorgewerkt, toen had ze ontslag genomen. Haar collega's, haar leidinggevenden, politici hadden geprobeerd haar op andere gedachten te brengen, een minister had gezegd: 'Ik zal er persoonlijk voor zorgen dat je weer plezier in je werk krijgt,' en een andere politicus had geschermd met beloftes, in een volgend kabinet zou ze misschien staatssecretaris kunnen worden, maar dat wilde ze niet. Ze zag het niet zitten. Waarvoor? Voor wie? Haar ouders waren dood, die konden niet meer trots op haar zijn. En was zo'n functie tegenwoordig nog wel iets waar je trots op kon zijn?

Eindelijk is ze aan de beurt. De receptionist neemt een grote slok uit een fles water. 'Welkom in hotel Excelsior,' zegt hij.

Hij praat keurig Engels, hij probeert de schijn van normaliteit op te houden. Achter haar staat inmiddels een flinke rij, piloten, enkele mannen die eruit zien als diplomaten. Excelsior, wat een naam, alsof ze ergens in Italië is, alsof eigenlijk de hele wereld een groot Italië is, niets dan een vakantiebestemming.

'Ik heb een reservering,' zegt ze, 'voor één nacht. Rosalie Vink.' Ze moet haar achternaam spellen. In Frankrijk was ze altijd Madame Rosalie geweest, de mensen in haar dorp kenden haar, hadden haar ouders nog gekend. Op quatorze juillet deed ze mee aan de festiviteiten alsof ze een van hen was, het deed haar genoeg, het gaf haar de sensatie kosmopolitisch te zijn, op een rare manier onkwetsbaar. Overal thuis,

terwijl ze feitelijk alleen thuis was in Den Haag en in de Camargue, waar haar ouders ooit gestrand waren en haar vader in een opwelling een huisje had gekocht. Hij was weloverwogen maar veroorloofde zich zeer af en toe een uitspatting. 's Avonds las hij de krant. Als ze zich haar vader de laatste jaren van zijn leven herinnert, dan ziet ze hem zo voor zich, een man in een stoel die de krant leest, ook als de kinderen op bezoek kwamen, niet uit desinteresse, hij communiceerde zwijgend, het spreken liet hij over aan zijn vrouw.

'Het kind,' wil de receptionist weten, 'ook Vink?'

De man wijst op het bundeltje in haar armen.

Met enige moeite haalt ze het paspoort uit haar tas, het andere paspoort. 'Hij heet Gonzalo,' zegt ze. Ze vindt hem geen Gonzalo, maar ze weet niet welke naam wel bij hem zou passen en volgens zijn paspoort heet hij Gonzalo. De receptionist blijkt bij nader inzien geen interesse in het paspoort van het kind te hebben, hij heeft haar paspoortnummer in de computer ingevoerd, dat moet voldoende zijn. De zwetende man geeft haar een plastic kaartje en een visitekaartje van het hotel. 'De derde verdieping,' zegt hij met een blik op de rij achter haar. Even lijkt hij uit zijn rol uit te vallen, even ziet ze iemand anders in hem, een moordenaar. Een van de vele die er in dit land rondlopen. Dat er in Nederland relatief weinig moordenaars rondlopen, komt voornamelijk omdat de gelegenheid zich niet aandient, al kunnen de meeste mensen het niet laten in de eigen voortreffelijkheid te geloven.

'Is het restaurant open?' vraagt ze.

De receptionist schudt zijn hoofd. 'U zult het begrijpen,' zegt hij, 'in deze omstandigheden. Maar we kunnen eten voor u bestellen. Dat brengen we op de kamer. Houdt u van lam?'

Ze glimlacht. Lam. Alsof ze kan kiezen. Alsof ze zou zeggen, ik had eigenlijk wel zin in een visje. 'Ik zal het u laten weten,' zegt ze. 'Wat het eten betreft, wat mijn plannen zijn.' Met haar kleine koffer, de kinderwagen en het bundeltje in haar armen manoeuvreert ze zich langzaam naar de lift. De portier is nergens meer te bekennen. Ze durft het kind niet in de kinderwagen te leggen, bang als ze is dat het weer zal gaan huilen.

In de lobby staat een groepje militairen, VN-militairen. Wachtend op de lift kijkt ze langs de militairen. Ze heeft zich aangewend niet te kijken, langs mensen heen te kijken. Ze neemt de lift naar de derde verdieping. De kamer is groot, niet veel uitzicht, maar groot, met een goed geoutilleerde badkamer, er is zelfs een bad. Een elektrische waterkoker, godzijdank.

Rosalie legt het kind op het bed, meteen begint het te krijsen.

Ze haalt de spullen uit de kinderwagen en begint hem te verschonen. 'Stil maar,' zegt ze, 'alles is goed, Gonzalo.' Ze kust zijn voeten in de hoop hem te kalmeren, maar haar kusjes hebben geen effect.

'Gonzalo,' mompelt ze, 'stil maar, rustig.'

Hij zal aan zijn naam moeten wennen, hoe eerder hoe beter. De luiers, die ze ongelooflijk vindt stinken, gooit ze in de prullenmand in de badkamer, kookt dan water, laat het afkoelen in een leeg koelkastje, dat gelukkig functioneert. Het kind blijft huilen, ook nadat ze hem een flesje heeft gegeven houdt het gekrijs niet op, ze wiegt hem, ze wiegt

hem zeker twintig minuten, geleidelijk verdwijnt haar angst, dan valt hij in slaap. Vervolgens wacht ze nog even, de tijd kruipt voorbij, tien minuten kruipen voorbij, haar armen doen pijn, uiteindelijk legt ze hem in het grote bed, half onder een deken, bang dat hij zal stikken. In de badkamer wast ze haar gezicht, pakt uit haar tas twee mobieltjes, een Nederlandse en een lokale. Op het lokale mobieltje schrijft ze een sms, dat ze in het hotel is, dat alles goed is, dat het kind slaapt. Alles gaat volgens plan. Dan gaat ze in een stoel bij het raam zitten en kijkt naar buiten.

Nadat ze haar werk had afgezworen, het was echt een kwestie van afzweren, en ze de liefde had begrepen als een opwindende tijdsbesteding die na verloop van tijd saai werd en die niets voor vrouwen van haar leeftijd was, had ze zich gemeld bij een ngo, die over de hele wereld behoeftigen voorzag van noodhulp, medicijnen, bedden. Het was eerder de behoefte aan avontuur dan dat ze zo graag de wereld vooruit wilde helpen. Als toerist over de wereld zwerven leek haar erger dan de dood, maar nu ging het avontuur en het nuttige samen, misschien wás het nuttige het avontuur.

Ze had ooit psychologie gestudeerd, daarin waren de mensen van de ngo echter niet geïnteresseerd, ze waren vooral onder de indruk van haar leiderschapskwaliteiten die uit haar cv spraken en hoewel ze aanvankelijk wat bezorgd hadden gedaan over haar leeftijd had ze de mensen van de organisatie weten te overtuigen met haar medische dossier. Ze had zich laten onderzoeken, ze was topfit. Niet de jongste, wel topfit. Eerst stuurden ze haar naar Afrika, waar ze het op eigenaardige manier naar haar zin had. Eigenaardig omdat ze de plek vreselijk vond, de behuizing een crime, een aantal van haar collega's balanceerde wat haar betreft op de rand van ontoerekeningsvatbaarheid. Ze kon bovendien niet tegen de opgewonden toon van sommige jonge idealisten die 's avonds na het avondeten op zelfgenoegzame toon de wereld probeerden te redden door middel van discussie. Evenmin kon ze tegen de avonturiers die zich na het avondeten op de rum stortten, of welk soort alcohol dan ook aanwezig was, alsof hun avonturisme als puntje bij paaltje kwam toch iets was dat in de avonduren uitgedreven diende te worden. Ze hield zich op vriendelijke wijze afzijdig, ze wist waarom ze er was, omdat ze niet overbodig wilde zijn, ze was nog niet toe aan de grote overbodigheid die uiteindelijk over iedereen komt.

Ze had de verantwoordelijkheid gekregen voor de aanvoer van medicijnen en dat deed ze met een zakelijkheid, een doelmatigheid die haar tot haar eigen verrassing bevredigde. Ze vond het echt behoorlijk nuttig wat ze deed, gewonde mensen werden behandeld die anders onbehandeld zouden blijven, zwangere vrouwen die anders bij de bevalling zouden zijn gestorven bleven nu leven, maar haar plezier zat eigenlijk puur in het feit dat ze de organisatie op lokaal niveau wist te verbeteren, als ze eerlijk was zat het plezier in het feit dat ze weer tevreden kon zijn over zichzelf, dat ze zich staande hield tussen veelal jongere mensen, de idealisten en de avonturiers die ze elk op hun eigen manier naïef vond, verwaasd. Dit was niet de Camargue noch Den Haag, eigenlijk onleefbaar en toch leefde ze door. Douchen deed ze door een emmer warm water over zich heen te gooien. Soms douchte ze niet. Op zondag als haar collega's bij elkaar kropen om een of andere serie te bekijken ging ze in een stoel op de binnenplaats van de compound wat zitten lezen. Er was een Spaanse chirurg die

geprobeerd had haar te charmeren, ongetwijfeld zonder echte bijbedoelingen, ze was te oud voor hem, toch vond ze het onaangenaam. Na een week of drie had hij het opgegeven. Af en toe keek ze naar zichzelf in een zakspiegeltje, ze was voor haar doen onverzorgd, de tijd had geen medelijden met haar gehad in tegenstelling tot haar drie jaar oudere broer.

De distributie verbeterde, ze had gepleit voor het betalen van meer smeergeld aan lokale milities om de toevoer van de medicijnen beter te laten verlopen en na het uiten van enkele morele bezwaren ten aanzien van het smeergeld ('we willen niet nog meer geld geven aan moordenaars') had haar leidinggevende toch ingestemd. De substantiële verhoging van het smeergeld werkte, de medicijnen arriveerden zonder al te grote vertragingen, vrachtwagens werden minder vaak overvallen. Patiënten waren wat haar betreft echter bijzaak, het ging om de medicijnen. Ze had ook weinig met de patiënten te maken, ze zag hen nauwelijks.

Toen ze na een halfjaar terugkeerde naar Nederland gaf ze aan dat ze haar werk voor de organisatie wilde voortzetten, ze wist niet wat ze anders moet doen, en na een paar weken werd ze gebeld of ze interesse had in een nieuwe uitzending. Het was een plek waar veel mensen niet heen wilden, het was er onrustig, de vooruitzichten op nog meer onrust waren groot. Ze had bedenktijd gevraagd, maar diezelfde middag belde ze al terug om te zeggen dat ze het ging doen. Ze was niet onbevreesd, verre van, ze was onwetend, wetend en onwetend tegelijkertijd.

De avond valt over de stad. Ergens in de verte klinkt een explosie, het lijkt alsof er wordt geschoten, het kind wordt wakker. Ze verschoont zijn luier, het heeft niet gepoept, ze hoort sirenes en schoten, ze concentreert zich op de luier, maakt een flesje, geeft het kind te drinken en legt het vervolgens op het bed, waarna ze de receptie belt.

'Ik houd van lam,' zegt ze. De receptionist begrijpt haar eerst niet. Ze zegt dat ze graag wat eten wil bestellen en dat lam prima is.

Het kind maakt geluiden. Zou het proberen te praten?

'Voor hoeveel personen?' vraagt de receptionist.

'Eén persoon en kunt u me morgen om half acht wakker bellen?'

Ze hangt op, gaat op het bed naast het kind zitten, het kijkt haar aan, onderzoekend denkt ze maar dat kan verbeelding zijn. Even aarzelt ze omdat het daar zo rustig ligt, dan neemt ze het toch in haar armen. De blik, die is van zijn vader. Zo blijft ze zitten, het schieten lijkt te zijn opgehouden, door het raam ziet ze de laatste glimpen van een zonsondergang. Ze zou er een foto van kunnen maken. Vroeger maakte ze foto's van zonsondergangen en die zette ze dan op Instagram om wat familieleden en vrienden op de hoogte te houden van haar leven zonder al te persoonlijk te worden.

'We gaan naar huis,' zegt ze tegen het kind. Ze beseft dat hij niet weet wat huis is en vraagt zich af of ze het zelf nog wel weet. Nooit had ze gedacht dat ze dit zou worden toen ze op het ministerie in Den Haag werkte en als ze eerlijk is, weet ze ook niet precies wat 'dit' is, wie ze is geworden, hooguit dat ze via omwegen toch nog een vrouw met een kind is geworden. Zonder dat ze dat wilde, ze wilde geen kind meer. Achteraf kan ze zeggen dat ze op een gegeven moment heel goed wist wat ze niet wilde, ze

wilde niet met pensioen gaan en dan port drinken met oud-collega's en vrienden in de namiddag in een appartement dat gekocht was met het vooruitzicht erin af te takelen; haar vrienden verveelden haar nog eerder dan de romantische liefde, dat wat in Den Haag voor vriendschap doorging tenminste en of het elders beter was betwijfelde ze. De keurigheid van haar leven was haar tegen gaan staan, omdat ze zonder dat daar gegronde redenen voor waren het vermoeden was gaan koesteren dat leven geen keurige aangelegenheid was. Maar het kind was er toch gekomen.

Ze legt het weer op het grote bed, het speelt met zijn speen, ze gaat zonder zich uit te kleden naast hem liggen en valt in slaap.

Geklop op de deur. Een man met een bord lamsvlees en rijst. Hij heeft plastic bestek bij zich dat hij samen met het bord op de schrijftafel neerzet. Een oudere man in een wit overhemd en een zwarte broek, een grootvader verkleed als ober. Hij blijft staan wachten, ze zoekt in haar tas. 'Ik heb geen dollars meer,' zegt ze.

Ze heeft nog wel dollars, biljetten van vijftig en honderd, voor noodgevallen, die kan ze hem niet geven. Ze vindt een stapeltje bankbiljetten, de lokale munt, het is een klein stapeltje, het zal amper meer waard zijn dan vijftig cent. 'Sorry,' zegt ze.

De man neemt het geld aan en verdwijnt.

Ze eet aan het bureau. Terwijl ze eet, kan ze zichzelf in een spiegel bekijken. Het kind jengelt, het eten smaakt haar niet, maar ze twijfelt of dat aan haar of het eten ligt. Na het eten kookt ze water voor zichzelf en het kind. Ze geeft hem een flesje, kort daarop valt hij in slaap, zelf drinkt ze wat afgekoeld water. Stom dat ze niet wat frisdrank heeft besteld, maar ze wil de receptie niet nog een keer lastigvallen.

'We moeten het met elkaar doen,' fluistert ze tegen het slapende kind, 'we moeten elkaar een beetje helpen.' Zijn huidskleur is betrekkelijk licht, je zou kunnen denken dat het haar kleinkind is. Ze heeft besloten dat te zeggen als haar iets gevraagd wordt: mijn kleinzoon. Over de rest van het verhaal moet ze nadenken. Wat deed haar kleinzoon in dit land? Waar zijn de ouders? Allemaal vragen waar meerdere antwoorden op mogelijk zijn. Ze weet nog niet wat de beste zijn.

Snel maar grondig poetst ze haar tanden, dan gaat ze naast het kind liggen. Het maakt geluiden met ogen dicht, maar het huilt niet. Een tijd ligt ze te luisteren, naar de ademhaling, de geluiden van de stad, hier en daar getoeter, gezoem, de kreten die het kind soms half slapend slaakt. Ze is kalm, ze weet niet waaraan ze is begonnen maar juist dat stelt haar gerust. Wat haar tegen was gaan staan aan het leven was nu juist dat ze op een gegeven moment te goed wist waaraan ze was begonnen.

Ze wordt vroeg wakker, het kind slaapt nog, ze kruipt voorzichtig uit het bed en neemt een bad. Terwijl ze in het warme water ligt, haar handen onder op haar buik, haar leven overdenkend, maar niet op een treurige manier, zakelijk, zoals ze over de toevoer van medicijnen in Afrika dacht, altijd zoekend naar oplossingen – misschien is leven niet meer dan een probleem waarvoor verschillende oplossingen mogelijk zijn – begint het kind te krijsen. Ze stapt uit het bad en maakt zonder zich af te drogen een flesje, onderwijl fluisterend: 'Stil maar, rustig maar.' Troosten én een flesje maken, ze moet het leren, ze zál het leren.

Ze verschoont het kind, ze heeft het gevoel dat ze het al jaren doet, dat ze niet beter weet en dat gevoel doet haar deugd.

In haar handtas vindt ze een oude mueslireep, ze gooit hem weg, ontbijten zal ze op het vliegveld.

Ze doet het kind schone kleertjes aan, een rompertje waarop een dansende beer staat afgebeeld. Even concentreert ze zich op die beer, ze vraagt zich af wie dat bedacht heeft, die tekening, de kleur, de gedachte dat zo'n rompertje populair zal zijn. Zelf vindt ze de afbeelding van de beer griezelig.

Ze heeft voor drie dagen verschoning bij zich voor het kind, meer dan genoeg dus. Snel pakt ze haar toiletpullen in, de rest heeft ze niet uitgepakt. Voorzichtig legt ze het kind in de kinderwagen, gisteren lukte het niet, het begon te krijsen zodra ze het in de wagen probeerde te leggen, maar vandaag is het in een beter humeur. Ze doet haar hoofddoek om, bekijkt zichzelf in de spiegel. Ze was verbaasd dat het vuur nog in haar zat, dat het zo krachtig kon uitslaan, zo ongeremd. Waarvoor? Ze schudt haar hoofd tegen haar spiegelbeeld, zoals haar moeder dat vroeger deed toen ze nog een klein meisje was, liefdevol en toch beslist. Opeens hoort ze de stem van haar moeder die hard roept 'Rosalie, binnenkomen,' als ze op zomeravonden te lang buiten speelde in die keurige wijk in die keurige stad. Merkwaardig, ze heeft al zolang niet aan haar moeder gedacht.

Ze neemt de lift naar beneden, de lobby van het hotel is vrijwel leeg. Een oudere man met een wijnvlek zit op een stoel, maar hij kijkt niet op of om als ze hem passeert. De receptionist van gisteren is er weer. Hij zweet nog meer dan de dag ervoor, hoewel het koeler aanvoelt in de lobby. Misschien hebben ze de airconditioning aangezet. 'Ik wil graag uitchecken,' zegt ze, 'en kunt u een taxi voor me regelen naar het vliegveld?' Hij kijkt haar aan en schudt langzaam zijn hoofd, bijna uitdagend, alsof hij met haar flirt, alsof ze weer 25 is. 'Weet u het niet?' vraagt hij.

Ze schudt haar hoofd. 'Wat moet ik weten?'

'Ze zijn er,' zegt hij en hij laat zijn stem dalen alsof hij haar een groot geheim vertelt.

Dan neemt hij een slok water. 'De president is vannacht gevlucht,' zegt de receptionist op een neutralere toon.

Terwijl zij lag te slapen vluchtte de president, een hoogopgeleide man met woedeaanvallen die Franse, Duitse en Engelse filosofen correct kon citeren maar die niets had kunnen doen aan de corruptie in zijn land en die uiteindelijk had besloten dat de beste manier om er iets aan te doen was zelf corrupt worden.

'En het leger?'

De receptionist glimlacht minnetjes. 'Opgelost,' zegt hij, 'helemaal opgelost. Zoals suiker in de thee.'

'Ik begrijp het,' zegt ze. 'Vervelend.' Niet helemaal het juiste woord, ze zou empathischer willen overkomen, want ze is empathisch, anders had ze dat kind niet bij zich gehad, maar ze weet niet aan welke kant de receptionist staat. Aan beide kanten, vermoedt ze. Zoals de meesten.

'Ik wil toch naar het vliegveld,' zegt ze zo luchtig mogelijk. 'Ik vind het heel vervelend wat er in dit land gaande is, maar ik moet naar huis.'

‘Het vliegveld is gesloten. Alle vluchten zijn geannuleerd, alleen militaire vluchten gaan nog. U bent geen militair.’

Ze verdenkt hem ervan met heimelijk genoeg haar mee te delen dat ook zij hier vastzit.

‘Ik ben geen militair,’ bevestigt ze, ‘maar ik moet naar mijn land, ik ben een Westerling, ik kan hier niet blijven. Mijn kleinzoon kan hier niet blijven.’

De receptionist front zijn wenkbrauwen. ‘Uw kleinzoon?’ vraagt hij.

Gisteren had het haar zo’n goed verhaal geleken. Een vrouw met haar kleinzoon. Een jonge oma, die bestaan ook. Nu ze ziet hoe die man kijkt, beseft ze dat het misschien een vreemd verhaal is. Dit kind is geen kleinzoon van haar, ze moet met iets anders aankomen.

‘Ik ga naar het vliegveld,’ zegt ze.

‘Ik raad u aan binnen te blijven,’ zegt de receptionist. ‘We zijn nog open. We blijven open. Bij de vorige oorlog zijn we ook opengebleven.’ De man pakt een servet en veegt ermee over zijn voorhoofd, ‘we hadden gasten die niet zijn weggegaan, die waren veilig bij ons. Ze zijn de hele oorlog bij ons gebleven, tegen een kleine vergoeding.’

Rosalie Vink schudt haar hoofd. Wachten in dit hotel lijkt haar onverstandig, en voor hoelang? Als ze alleen was geweest had ze het gedaan, ze had haar vrienden gebeld die haar waren gaan vervelen maar die contacten hadden. Maar ze is niet alleen. Ze heeft geen tijd te verliezen, ze heeft het gevoel dat hoe langer ze wacht, hoe groter de kans is dat het kind haar wordt ontnomen. Ontnomen, afgepakt worden, hoe je het ook wilt noemen, van haar gescheiden.

Ze betaalt de rekening. De receptionist staat erop dat ze contant betaalt, vanwege de omstandigheden. Daarover wil ze geen ruzie maken. De rekening bedraagt 148 dollar inclusief het lam. Ze geeft hem 150 dollar en dan loopt ze met de kleine rolkoffer en de kinderwagen naar buiten.

De hitte overvalt haar. De straat is leeg. Zwerfkatten. Verderop lopen drie gewapende mannen, niet in uniform. De stilte komt haar bedreigend voor en ze vraagt zich af waarom de stilte haar niet was opgevallen in de hotelkamer, vanochtend.

Ver is het vliegveld niet, ze zal erheen lopen, het moet te doen zijn in drie kwartier als ze doorloopt.

Toen ze hier was begonnen te werken ruim een halfjaar geleden stuitte ze op ongeveer dezelfde problemen als in Afrika, milities die transporten plunderden, soms ook medewerkers van de organisatie gijzelden en absurd hoge bedragen aan losgeld vroegen. Overmoedig misschien door haar werk in Afrika waar ze successen had geboekt zei ze dat ze wel met de krijgsheer wilde praten die deze regio controleerde. Ze meende dat haar zakelijke, doortastende manier van doen ook hier zou aanslaan. In het ziekenhuis werden ook de soldaten van de krijgsheer behandeld, de krijgsheer zou er belang bij hebben dat ze medicijnen in voorraad hadden. Ze zou geen beroep doen op zijn morele instincten – als haar werk in Den Haag haar iets had geleerd was het wel dat je nooit moet rekenen op andermans morele instincten en eigenlijk ook niet op die van jezelf – ze zou een beroep doen op het welbegrepen eigenbelang van de krijgsheer.

Haar leidinggevende vertrouwde het niet, hij zei, ‘je gaat praten met een

oorlogsmisdadiger, wat denk je dat je aan zijn woord hebt, als hij al met je wil praten.’ Ze had haar hoofd geschud. ‘Als we niets met oorlogsmisdadigers te maken willen hebben, hebben we hier niets te zoeken,’ had ze gezegd. Ze drong aan, de man, haar leidinggevende, jong nog, rechtlijnig, beriep zich op protocollen en richtlijnen, ze konden niet zomaar lokaal hun eigen beleid gaan uitstippelen, maar toen de incidenten toenamen en zij vertrouwend op haar aanpak bleef aandringen gaf hij haar een kans, ze mocht erheen. Via een tolk werd een afspraak gemaakt. De tolk zou meegaan, hoewel ze wist dat de krijgsheer Engels sprak, in een ander leven had hij in Londen economie gestudeerd.

Ze zag ernaar uit de man eindelijk te ontmoeten, ze kon zich niet voorstellen dat hij haar niet zou willen ontmoeten, ze hadden elkaar nodig.

De krijgsheer die twee decennia geleden was teruggekeerd naar zijn land om het weer te helpen opbouwen had na wat mislukte pogingen in de politiek het bedrijf van zijn familie overgenomen dat voornamelijk bestond uit afpersing en herverdeling van ontwikkelingsgelden. Om zich op te werken tot hoofd van de clan had hij een oom en twee neven moeten laten vermoorden – of hij had ze eigenhandig vermoord, daarover liepen de meningen uiteen – en de man die in Londen bekend had gestaan als een zachtzinnige wetenschapper met gevoel voor humor en een zwak voor whisky kreeg de reputatie wreed te zijn, een oorlogsmisdadiger, vergeleken met andere gebieden heerste er rust in het gebied dat hij controleerde, maar dat was dus eerder te danken aan de angst voor zijn wreedheid dan aan de verlichte principes die hij ooit moet hebben aangehangen.

Ze had gelijk gekregen, toen ze eenmaal voor zijn villa stonden bleek hij bereid haar te ontvangen, zijn bodyguards lieten haar toe, maar de chauffeur en de tolk van de organisatie moesten buiten blijven. Een gewapende bodyguard van de krijgsheer begeleidde haar naar een ruimte achterin het huis waar haar ogen eerst moesten wennen aan de duisternis voor ze spelende kinderen op de grond ontwaarde en toen op diezelfde grond, in kleermakerszit, de krijgsheer, de oorlogsmisdadiger. Hij zat daar alsof hij aan het mediteren was. Toen haar ogen aan het donker gewend waren, zag ze dat hij haar wenkte. Ze kwam dichterbij. Hij zei: ‘Ga zitten, de kinderen zullen ons niet storen.’ Ze ging zitten op een kussen, zocht naar een manier om elegant tegenover de man plaats te nemen aan wie ze een aanbod wilde doen dat hij niet kon weigeren. ‘Je komt van het ziekenhuis,’ zei hij.

Ze knikte.

‘Het is mijn indruk,’ zei hij en hij praatte langzaam alsof hij naar elk woord moest zoeken, alsof hij lang niet had gepraat, ‘dat de mensen van het ziekenhuis niet met mij willen praten, dat jullie vies van mij zijn.’

Ze ging daar niet op in, ze legde uit waarvoor ze was gekomen, maar zei nog niet dat ze geld wilde bieden voor vrije doorgang van de medicijnen, van de toevoer, dat er geld beschikbaar was om de krijgsheer en zijn mannen gunstig te stemmen.

‘En jij denkt,’ zei hij toen ze was uitgepraat, ‘dat ik daaraan een eind kan maken, dat alles wat in dit gebied gebeurt op mijn bevel gebeurt.’

Hij staarde langs haar heen, hij zei: ‘Ik houd ervan om de kinderen bij me te hebben, ik

wil niet dat ze de hele dag bij de vrouwen zijn.'

Iemand bracht haar thee.

Ze wilde zich concentreren op het wezenlijke, zoals ze dat vroeger in Den Haag ook had gedaan. Nog een keer legde ze uit waarom ze was gekomen, waarom het in zijn voordeel was dat het ziekenhuis goed geoutilleerd was. Ze zei: 'Ze komen bij ons, jouw mannen, met schotwonden en andere wonden. We stellen geen vragen, we behandelen hen. We behandelen iedereen.'

Hij zei iets tegen de bodyguard die de kinderen meenam, toen waren ze alleen.

Hij zuchtte. 'Dus ik moet de jongens op straat,' zei hij, 'over wie jij zegt dat ze transporten tegenhouden, medicijnen stelen, vragen dat niet meer te doen, omdat het ziekenhuis dat jullie hebben gebouwd er ook voor hen is. Ik moet tegen ze zeggen, de hulpverleners zijn er ook voor jullie, wees lief voor hen? Ik weet hoe jullie over mij denken. In Londen was ik een humanist, in Londen kan iedereen een humanist zijn. Hier...' Er viel een lange pauze. 'Hier pas je je aan. Ik heb de verlichting naderbij gebracht, ik heb verlichtingsidealen in praktijk gebracht en die idealen zijn niet gratis, die vereisen een offer.'

De man draaide zijn hoofd van links naar rechts alsof hij wilde bekijken aan wat precies hij zich eigenlijk had aangepast, maar misschien had hij gewoon een stijve nek.

Onverwacht vroeg hij wat ze hem en zijn jongens precies te bieden had. Ze had erop gerekend dat hij de redelijkheid van het aanbod zou inzien en dat was ook zo, en toen ze wilde opstaan, toen ze voldaan terug wilde keren naar het ziekenhuis, zei hij: 'Ik heb nog een verzoek, er komen hier niet veel mensen die het Engels machtig zijn. Ik ben mijn gezichtsvermogen verloren bij een ongeluk, dat geschenk van God, het zien, is mij ontnomen. Misschien kun je wat voorlezen uit The Waste Land. Ik heb niet veel meegenomen uit Londen, maar mijn liefde voor Eliot is gebleven.' Hij schoof haar een oude, verfromfaaide pocket toe.

Toen ze het oppakte trilde haar hand, normaal gesproken trilden haar handen niet. Ze begon voor te lezen en terwijl ze voorlas veranderde ze van een vrouw van in de vijftig in een meisje van begin twintig. In het donker van deze ruimte waar het naar eten en dieren rook en een merkwaardig zoet parfum werd ze wie ze ooit was geweest.

Zo begon het.

Toen ze na een tijdje vroeg of dit genoeg was, zei hij: 'Er is nog een voorwaarde, je komt terug om de rest te lezen.'

En ze kwam terug.

Een keer zei hij tegen haar: 'Mijn blindheid heeft je gered, want ik houd niet van de ouderdom, ik walg ervan, maar je stem is jeugdig.'

Ze zei niets, ging weg en kwam weer terug, zonder haar leidinggevende op de hoogte te brengen van haar uitstapje. De minnares van een blinde krijgsheer. Ze werd het met een overgave, een onvoorwaardelijkheid die ze niet kende.

Toen hij een keer terugkwam van een bezoek aan de stad – zonder veel ruchtbaarheid, zijn blindheid was een publiek geheim, men mocht niet weten dat zijn bodyguards meer waren dan een paar extra ogen in metaforische zin – was zijn villa overvallen door een

vijandelijke clan, de mannen waren afgeslacht, de vrouwen verkracht en gedood, de kinderen eveneens vermoord.

Ze wist wat er was gebeurd en desondanks of juist daarom kwam ze haar wekelijkse afspraak na, het vuur had elk gevoel voor gevaar in haar uitgedoofd.

Op die dag wilde hij niet worden voorgelezen. Hij had een baby op zijn schoot en zei: 'Deze zijn ze vergeten. Neem hem mee. Hier kan hij alleen sterven. Draag hem dit land uit. Ik heb een Canadees paspoort voor hem kunnen regelen.'

Hij gaf haar de baby en het paspoort. Ze kon de oorlogsmisdadiger niets weigeren.

'En jij?' vroeg ze.

'Ik moet hier blijven', zei hij, 'ik zal hier blijven. Ik blijf bij mijn doden. Waarom moet ik elders gaan rouwen? Elders de blinde uithangen? De gevluchte, blinde krijgsheer, nee dank je. Zij zullen je de rest uitleggen, een van hen spreekt een beetje Engels.' In een hoek van de kamer stonden twee jongens, tieners nog.

Pas toen ze die avond in een guest house in de stad aankwam, opende ze het paspoort en moest glimlachen toen ze de naam Gonzalo zag. Wie was op het idee gekomen om de baby die naam te geven? Hadden ze geen betere naam kunnen bedenken, eentje die bij dit land paste?

Naarmate ze dichterbij het vliegveld komt, neemt de drukte toe. Een man die haar Westers lijkt, vraagt in gebroken Engels wat haar plannen zijn. Hij blijkt een Griek te zijn, werkzaam geweest voor een ngo.

'Ik ga naar huis,' zegt ze. 'En jij? Waarom heb jij niet gewacht op instructies van de ambassade?'

De Griek lacht, een slecht gebit wordt zichtbaar. 'When in Rome do as the Romans,' zegt hij. 'En dat kind?' Hij wijst op de kinderwagen.

'Mijn familie,' zegt ze, 'mijn enige familie.'

Op ongeveer een kilometer van het vliegveld gaat ze op in een massa die zo groot is geworden dat ze de Griek uit het oog verliest. Ze tilt het schreeuwende kind uit de kinderwagen. Ze moet de kinderwagen hier achterlaten, anders komt ze er niet doorheen.

Iemand naast haar begint te brullen. Een vrouw met een kind op de rug trekt hard aan haar arm.

Rosalie Vink roept: 'Wij zijn westerlingen. Wij worden geëvacueerd. Laat ons erdoor!'

Maar haar geroep wordt overstemd door het gebrul om haar heen.

